

Riikide tüpoloogia väljatöötamine elukvaliteedi analüüsimiseks Euroopas

Kommenteeritud kokkuvõte

Sissejuhatus

Euroopa Liidu laienemine annab võimaluse paremini mõista, kuidas riik saab mõjutada oma kodanike elukvaliteeti: suurema mitmekesisusega kaasnevad olulised erinevused poliitikas ja selle rakendamises ning nende erinevuste arvust ja keerukusest tingitud probleemid. Sellise olukorra lahendamisel võib abi olla riikide rühmitamisest. Seda on püütud teha paljude eri mudelite abil nii Euroopas kui ka laiemalt, kuid ükski neist ei ole konkreetselt keskendunud elukvaliteedile ega hõlma kõiki praegusi ELi liikmesriike. Käesoleva projekti eesmärk oli välja töötada riikide tüpoloogia, milles keskendutakse elukvaliteedile kui mitmemõõtmelisele kontseptile Euroopa kolmanda elukvaliteedi uuringuga hõlmatud 34 riigis.

Poliitikataust

Euroopas võetakse üldiselt majandus- ja sotsiaalpoliitika sihtmärkide ja tõhususe hindamisel arvesse väga erinevaid näitajaid, sealhulgas elukvaliteeti. Elukvaliteedi kohta Euroopas annavad aru ja seda seiravad mitu asutust. Nad on avaldanud aruanded, milles soovitakse võtta heaolu mõõtmisel kasutusele täiendavad näitajad lisaks SKP-le. 2010. aasta juunis vastuvõetud strateegias „Euroopa 2020” määratakse kindlaks mõõdetavad eesmärgid mitme SKPd täiendava näitaja jaoks, mida kasutatakse ELi säästva arengu strateegia seires.

Mõnes ELi liikmesriigis on tööpuudus aktuaalne probleem, kuid teistes on põhiküsimuseks madal elatustase (isegi töötava elanikkonna seas). Riikide rühmitamine vastavalt nende peamiste elukvaliteeti mõjutavate probleemide olemusele aitaks kindlaks teha valdkonnad, kus on suurim vajadus poliitiliste meetmete järele. Selline lähenemisviis aitaks välja selgitada, kuidas riik saab elukvaliteeti kõige rohkem mõjutada. Samuti võimaldaks see hinnata eri tegurite vastastikust sõltuvust ja seda, millisel määral on erinevate poliitiliste meetmete ja strateegiate rakendamise tulemuseks erinev

elukvaliteet ja kas sarnaseid tulemusi saab saavutada erinevate poliitiliste lähenemisviiside kaudu.

Lähenemisviis

Riikide rühmitamissüsteem peaks ideaaljuhul põhinema asjakohastel institutsioonilistel teguritel ning olema ajas suhteliselt stabiilne ja elukvaliteedi jaoks asjakohane. Käesolev uuring hõlmas nende nõuete täitmiseks kolme osa:

- riikide rühmitamist käsitleva kirjanduse põhjalik analüüs, keskendudes elukvaliteedile;
- teatavate riigi suutlikkuse ja tegevuse näitajate empiiriline klasteranalüüs, et hinnata, kas seda lähenemisviisi saaks kasutada kirjandusanalüüsist tuletatud süsteemi laiendamiseks, ajakohastamiseks ja valideerimiseks;
- Euroopa elukvaliteedi 2012. aasta uuringu empiiriline analüüs, et hinnata, millisel määral kajastuvad riikide rühmitamissüsteemis riikidevahelised elukvaliteedi erinevused.

Peamised tähelepanekud

Analüüsitud kirjandusest ilmsel lähenemisviiside ja eelduste erinevusest hoolimata teatav lähenemistendents. Tehti kindlaks seitse riikide rühma: Põhjamaad, läänepoolsed saareriigid, Mandri-Euroopa riigid, Vahemere maad, Balti riigid, Kesk- ja Ida-Euroopa riigid ja Balkani riigid. Elukvaliteedi uuringu seisukohast on mõttekas jaotada kirjanduses nimetatud Vahemere maade rühm kaheks: Vahemere ida- ja lääneosa riigid. See annab üksikasjalikumal tasandil kaheksa riikide rühma.

Empiiriline klasteranalüüs andis üksikasjalikumal tasandil erineva rühmitamissüsteemi (seitse rühma). Koondtasandil kuuluvad 26 riiki analüüsitudest nii kirjanduspõhise analüüsi kui ka empiirilise klasteranalüüsi põhjal siiski sarnastesse rühmadesse. Nende tulemuste alusel saab edaspidi välja töötada riikide rühmitamissüsteemi valideerimise, laiendamise ja ajakohastamise meetodi, mis põhineb üldiselt kättesaadavate makrotasandi näitajate analüüsil. Selles valdkonnas tuleb aga veel tööd teha, sest praegu üldiselt kättesaadavaid näitajaid kasutades ei olnud võimalik luua kirjanduspõhise süsteemiga täielikult kooskõlalist klassifikatsiooni.

Välja töötati ka viiest rühmast koosnev süsteem. Selleks ühendati ELi 28 liikmesriigi seas elukvaliteedi suundumustelt sarnased rühmad, et vältida üksnes ühest või kahest riigist koosnevaid rühmi. Mandri-Euroopa riikide rühm ühendati läänepoolsete saareriikidega, Balti riigid ühendati Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega ning Vahemere idaosa riigid (Küpros, Kreeka ja Türgi) ühendati Balkani riikidega.

Juhuks, kui vajatakse üksnes riikidevaheliste erinevuste üldkokkuvõtet, töötati välja kolmest rühmast koosnev süsteem. Need kolm rühma on Põhjamaad, Lääne-Euroopa riigid ning Kesk- ja Ida-Euroopa riigid.

Euroopa elukvaliteedi 2012. aasta uuringu andmete põhjal töötati välja mitmemõõtmelise elukvaliteedi probleemide näitaja ehk vaesuse korrigeeritud määr, mida ka katsetati nendel andmetel. See näitaja on vahemikus 0–1 ning mõõdab mitmemõõtmelise elukvaliteedi puudujäägi taset ja intensiivsust. Madalaim tulemus on 0,01 (Island) ja kõrgeim 0,19 (Bulgaaria). Vaesuse korrigeeritud määr on üldiselt madalaim Põhja- ja Lääne-Euroopas ning kõrgeim Lõuna- ja Ida-Euroopas.

Riikides, kus vaesuse korrigeeritud määr on kõrge, on tähtsamal kohal tavaliselt elementaarsete elamistingimuste ja avalike teenuste kvaliteediga seotud probleemid. Riikides, kus see näitaja on madal, kogevad inimesed mitmemõõtmelise elukvaliteedi probleeme eelkõige tervishoiu, vaimse heaolu, tajutava sotsiaalse tõrjutuse ja sotsiaalse kapitali vähesuse valdkonnas.

Poliitikasoovitused

Kaheksast rühmast koosnev süsteem toob riikidevahelised erinevused suurepäraselt esile sellistes aspektides nagu üldine elukvaliteet, materiaalne puudus ja avalike teenuste puudujäägid ning suhteliselt hästi sellistes aspektides nagu naabruskond, eluase, vaimne heaolu, tajutav sotsiaalne tõrjutus, sotsiaalsed pinged ja tervishoid. See ei suuda siiski hästi eristada piisava ja vähesese sotsiaalse kapitaliga riike. Seda süsteemi on soovitatav kasutada kõige üksikasjalikumal tasandil, kui keskendutakse 34 riigile ja soovitakse saada võimalikult üksikasjalikke tulemusi.

Viie rühmast koosnev süsteem on kasulik siis, kui analüüsitakse ELi 28 liikmesriiki. See toob suurepäraselt esile peamised elukvaliteedi erinevused, kuid halvemini erinevused eluasemeprobleemide ning veelgi halvemini erinevused võrgustiku toetuse ja sotsiaalsete pingete valdkonnas.

Kolmest rühmast koosnevat süsteemi on soovitatav kasutada olukorras, kus rühmade vähesust peetakse prioriteediks, kuigi sellega kaasneb teatav teabekadu.

Elukvaliteedi konkreetsete teguritega seoses on vaja riigid veelgi täpsemalt rühmitada, et võtta arvesse riikidevahelisi erinevusi vaatlusaluse teguriga seotud probleemides ja poliitilistes meetmetes. Sotsiaalse kapitali poolest on riigid küll väga erinevad, kuid selle näitaja alusel ei saa riike hästi eristada.

Kui me soovime välja töötada süsteemi, mida saab aja jooksul ajakohastada, on soovitatav uurida üha kättesaadavamaks muutuvate makrotasandi näitajate kasutamist. Elukvaliteedi seisukohast on tõenäoliselt olulised eelkõige tööturupoliitika, perepoliitika ja kodanike osalusega seotud näitajad.

Lisateave

Aruanne „Developing a country typology for analysing quality of life in Europe” (Riikide tüpoloogia väljatöötamine elukvaliteedi analüüsimiseks Euroopas) on avaldatud veebilehel <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1447.htm>.

Lisateave: Daphne Ahrendt, teadusjuht, dap@eurofound.europa.eu